

Predmet C-229/20

**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 98. stavka 1.
Poslovnika Suda**

Datum podnošenja:

29. svibnja 2020.

Sud koji je uputio zahtjev:

Sofijski rajonen sad (Bugarska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

29. svibnja 2020.

Tužitelj:

P

Tuženik:

„K” EOOD

Predmet glavnog postupka

Ugovor o potrošačkom kreditu u kojem ukupni troškovi kredita nisu jasno određeni – Proporcionalnost sankcija koje se u tim slučajevima predviđaju nacionalnim pravom (ništavost ugovora) u odnosu na odredbe Direktive 2008/48/EZ – Sklapanje zasebnog ugovora o pružanju dodatnih usluga koje su izravno povezane s ugovorima o potrošačkim kreditima i mogućnosti promjene i odgode plaćanja ugovornih obroka – Eventualna nepoštenost odredbe o plaćanju za taj paket usluga, u skladu s Direktivom 93/13/EEZ – Pitanje u pogledu vrste tih dodatnih usluga o kojoj treba biti riječ kako bi ih se smatralo dijelom glavnog predmeta ugovora – Pitanje treba li troškove tih dodatnih usluga smatrati dijelom „ukupnih troškova kredita” u skladu s kojima se na temelju Direktive 2008/48/EZ određuje efektivna kamatna stopa

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Tumačenje na temelju članka 267. UFEU-a, Direktive 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te Direktive Vijeća 93/13/EEZ u pogledu prigovorene

ništavosti ugovora o potrošačkom kreditu zbog nepoštenih ili ništavih odredbi u zasebnom ugovoru o pružanju dodatnih usluga u vezi s odobrenim kreditom

Prethodna pitanja

1. Treba li članak 3. točku (g) Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da troškovi za dodatne usluge, koje su ugovorene u okviru ugovora o potrošačkom kreditu, kao što su troškovi za mogućnost odgode plaćanja i smanjenja obroka, čine dio efektivne kamatne stope kredita?

2. Treba li članak 10. stavak 2. točku (g) Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da pogrešno navođenje efektivne kamatne stope u ugovoru o kreditu sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača kao korisnika kredita valja smatrati nepostojanjem informacija o efektivnoj kamatnoj stopi u ugovoru o kreditu i da nacionalni sud treba primijeniti pravne posljedice predviđene u nacionalnom pravu za nepostojanje informacije o efektivnoj kamatnoj stopi u ugovoru o potrošačkom kreditu?

3. Treba li članak 22. stavak 4. Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da je sankcija u obliku ništavosti ugovora o potrošačkom kreditu, koja je predviđena u nacionalnom pravu i u skladu s kojom treba otplatiti samo odobreni iznos glavnice, proporcionalna ako efektivna kamatna stopa u ugovoru o potrošačkom kreditu nije jasno navedena?

4. Treba li članak 4. stavke 1. i 2. Direktive 93/13/EEZ tumačiti na način da troškove za paket dodatnih usluga, koje su predviđene u zasebnom, dodatnom ugovoru sklopljenom uz ugovor o potrošačkom kreditu koji je glavni ugovor, treba smatrati dijelom glavnog predmeta ugovora i da oni stoga ne mogu biti predmet ispitivanja nepoštenosti?

5. Neovisno o odgovoru na treće pitanje: treba li članak 3. stavak 1. Direktive 93/13/EEZ u vezi s točkom 1. podtočkom (o) Priloga Direktivi tumačiti na način da je odredba u ugovoru o dodatnim uslugama sklopljenom uz potrošački kredit nepoštena ako se u toj odredbi potrošaču odobrava apstraktna mogućnost da odgodi i promijeni plan svojih plaćanja, za što je on dužan platiti troškove čak i ako ne iskoristi tu mogućnost?

Navedene odredbe prava Unije i sudska praksa

Direktiva 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ, osobito članak 3. točka (g); članak 4. stavci 1. i 2., članak 10. stavak 2. točka (g); članak 23.

Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima, osobito članak 3. stavak 1.; članak 4. stavak 1.; članak 5.; točka 1. podtočka (o) Priloga Direktivi

presuda od 20. rujna 2018., EOS KSI Slovensko, C-448/17 (EU:C:2018:745)

presuda od 9. studenoga 2016., Home Credit Slovakia, C-42/15 (EU:C:2016:842)

Navedene nacionalne odredbe

Zakon za zadalženiata i dogovorite (Zakon o obvezama i ugovorima), osobito članci 26., 34. i 55.

Zakon za potrebitelskia kredit (Zakon o potrošačkim kreditima), osobito članci 10.a, 11., 19., 21. do 24. i 33., kao i članak 1. Dopunitelni rasporedbi (dodatne odredbe) tog zakona

Zakon za zaštita na potrebitelite (Zakon o zaštiti potrošača), osobito članci 146. do 148.

Kratki pregled činjenica i postupka

- 1 Osoba P s boravištem u Sofiji (Bugarska) i nebankarska financijska institucija „K” EOOD koja također ondje ima sjedište sklopile su 13. travnja 2017. ugovor o potrošačkom kreditu. Tužitelju je na temelju tog ugovora odobren novčani iznos od 3000 leva (otprilike 1500 eura) s rokom otplate od 24 mjeseca. Za taj kredit predviđene su godišnje kamate od 41,17 %, a efektivna kamatna stopa iznosi 49,89 %. Ugovoreno je da se kredit otplaćuje u 24 jednaka mjesečna obroka. Predviđena dnevna kamatna stopa iznosi 0,11 %. Time ukupna kreditna obveza iznosi 4451,04 leva (otprilike 2225 eura). Sklapanjem ugovora o kreditu tužitelj je pristao na tuženikove opće uvjete.
- 2 Osim ugovora o kreditu, sklopljen je zasebni ugovor o dodatnim uslugama. Tim ugovorom predviđa se da se tužitelj može koristiti paketom koji se sastoji od pet dodatnih usluga: „1. prioriteta provjera i isplata potrošačkog kredita; 2. mogućnost odgode plaćanja određenog broja obroka otplate; 3. mogućnost smanjenja određenog broja obroka otplate; 4. mogućnost promjene datuma dospijeca; 5. pojednostavnjeni postupak za odobravanje dodatnih sredstva.”
- 3 Cijena tog paketa dodatnih usluga iznosi 3601,44 leva (otprilike 1800 eura), a raspodijeljena je na obroke s istim dospeljećem kao i obroci otplate kredita. Time je riječ o ukupnom iznosu od 8052,48 leva (otprilike 4026 eura) koji treba otplatiti u okviru glavnog ugovora o kreditu i paketa dodatnih usluga.
- 4 U skladu s tuženikovim općim uvjetima, odabranim uslugama može se koristiti samo pod određenim uvjetima. Primjerice, mogućnost odgode plaćanja određenog broja obroka povezana je s određenim razlogom kao što je gubitak radnog mjesta

ili bolest i može se odgoditi plaćanje najviše četiriju obroka; smanjenje obroka također se dopušta samo za najviše četiri ugovorna obroka. Za svako pojedino korištenje navedenim uslugama potpisuje se zasebni pisani ugovor.

- 5 Na temelju ugovora o dodatnim uslugama, to nije uvjet za sklapanje ugovora o potrošačkom kreditu ili za odobravanje kredita pod ponuđenim uvjetima. Izričito se upućuje na činjenicu da klijent dobrovoljno sklapa taj ugovor, da razumije njegov sadržaj i da potpisivanjem ugovora pristaje na sve odredbe tog ugovora.
- 6 Predviđa se da tuženik dodatne usluge stavlja na raspolaganje samo kao mogućnost, a korisnik kredita dužan je platiti te usluge neovisno o tome je li se njima koristio. Naknada za usluge doduše dospijeva odmah, ali se u slučaju pravodobne otplate kredita odgađa u skladu s mjesečnim obrocima.
- 7 Tužitelj se dva puta koristio dodatnom uslugom iz paketa. Prvi put zatražio je odgodu plaćanja dvaju ugovornih mjesečnih obroka. U tom pogledu potpisan je prilog ugovoru o kreditu kojim je odgođeno plaćanje obroka s dospijećem u kolovozu i rujnu 2017. Drugim prilogom odgođeno je i plaćanje sedmog obroka otplate kredita u skladu s amortizacijskom tablicom.
- 8 Tužitelj je podnio tužbu sudu koji je uputio zahtjev i ističe da veći broj odredbi ugovora o potrošačkom kreditu povređuje obvezujuće pravne propise ili da je nepošten, tako da je taj ugovor ništavan.

Glavni argumenti stranaka glavnog postupka

- 9 Tužiteljev glavni argument jest da je ugovor u cijelosti ništavan, s obzirom na to da veći broj ugovornih odredbi povređuje obvezujuće pravne propise ili da je nepošten. Stoga tuženik nema pravo na primanje ugovorne naknade od tužitelja. Tužitelj zahtijeva povrat iznosa koji je dobio tuženik (na temelju načela iz članka 34. Zakona o obvezama i ugovorima, u skladu s kojim treba vratiti iznos dobiven na temelju ništavog ugovora, kao i na temelju načela iz članka 23. Zakona o potrošačkim kreditima, u skladu s kojim je potrošač u slučaju ništavosti ugovora o potrošačkom kreditu obavezan samo na povrat primljenog iznosa bez troškova i kamata). Tužitelj zahtijeva od tuženika da mu na temelju ništavosti ugovora vrati iznos koji je preplaćen bez pravne osnove.
- 10 Tužitelj ističe da, u skladu s vjerovnikovim općim uvjetima, ugovor o kreditu automatski prestaje u slučaju da se s plaćanjem kasni više od 30 dana. Osim toga, suprotno toj odredbi uređuje se da korisnik kredita u slučaju takvog „otkazivanja” duguje plaćanje svih ugovornih obroka u punom iznosu. Stoga tužitelj ističe da se u slučaju financijskih poteškoća u skladu s ugovornim odredbama ne može osloboditi izrazito ograničavajuće obveze plaćanja paketa dodatnih usluga, što je jedan od razloga za pretpostavku ništavosti ugovora o kreditu.
- 11 Tužitelj osim toga ističe da su odredbe o plaćanju paketa dodatnih usluga nepoštena, s obzirom na to da je obavezan platiti „uslugu” koju u stvarnosti možda

neće iskoristiti. Upućuje na činjenicu da, čak i u slučaju stjecanja paketa dodatnih usluga, mogućnost odgode i smanjenja obroka otplate kredita u konačnici ne postoji automatski, nego je potrebna suglasnost vjerovnika za određeno korištenje. Stoga tužitelj ističe da plaća usluge koje nije dobio, što predstavlja tipičnu nepoštenu odredbu u smislu točke 1. podtočke (o) Priloga Direktivi 93/13/EEZ.

- 12 U izvješću ovlaštenih računovođa zatraženom u predmetnom slučaju zaključuje se da efektivna kamatna stopa iznosi 49,89 % ako se izračunava samo na temelju obveza iz glavnog ugovora o kreditu. Međutim, ako je cijena paketa dodatnih usluga uključena u formulu za izračun efektivne kamatne stope, ona iznosi 216,05 %.
- 13 U tom pogledu tužitelj ističe da je u trenutku sklapanja ugovora o kreditu bilo zakonom zabranjeno da efektivna kamatna stopa u okviru ugovora o kreditu iznosi pet puta više od zakonske kamatne stope od 10 % godišnje za razdoblje otplate kredita, tako da najveća efektivna kamatna stopa smije iznositi 50 %. Ugovorne odredbe koje dovode do prekoračenja tog praga ništave su na temelju članka 19. stavka 5. Zakona o potrošačkim kreditima. Osim toga, u skladu s člankom 21. stavkom 1. tog zakona, ništava je i svaka odredba ugovora o potrošačkom kreditu, čiji je cilj ili učinak zaobilaženje zahtjeva tog zakona. Usto, u skladu sa Zakonom o potrošačkim kreditima (članak 22. u vezi s člankom 11. stavkom 1. točkom 10.), ništavan je ugovor o potrošačkom kreditu u kojem se ne navodi efektivna kamatna stopa i potrošač u tom slučaju duguje samo otplatu iznosa koji je stvarno primio, bez kamata i troškova.

Kratko obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 14 Sud koji je uputio zahtjev najprije pita treba li nejasno navođenje iznosa efektivne kamatne stope u ugovoru o potrošačkom kreditu izjednačiti s nepostojanjem informacija o toj kamatnoj stopi. Ovaj sud slaže se s tim zaključkom, s obzirom na zahtjev jasnog sastavljanja ugovornih odredbi u potrošačkim ugovorima i s obzirom na to da svaku nejasnoću treba tumačiti na štetu prodavatelja robe ili pružatelja usluge (članak 147. Zakona o zaštiti potrošača u vezi s člankom 24. Zakona o potrošačkim kreditima). Navedenim propisima članak 5. Direktive 93/13/EEZ prenosi se u nacionalno pravo.
- 15 U presudi EOS KSI Slovensko (C-448/17) Sud je odlučio da nejasno sastavljena odredba o iznosu efektivne kamatne stope nije u skladu sa zahtjevom članka 4. stavka 2. Direktive o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima i stoga je sud pred kojim se vodi postupak ovlašten ne primijeniti takve odredbe. U predmetnom slučaju postavlja se pitanje primjenjuje li se to načelo i ako prodavatelj robe ili pružatelj usluge svjesno nejasno navodi iznos efektivne kamatne stope, kako bi izbjegao zabranu prekomjernog povećanja efektivne kamatne stope predviđenu nacionalnim pravom.
- 16 Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev pita treba li troškove kao što su troškovi za paket dodatnih usluga, o kojima je u predmetnom postupku riječ, uključiti u

formulu za izračun efektivne kamatne stope u ugovoru o potrošačkom kreditu. Određivanje efektivne kamatne stope u potpunosti je usklađeno na temelju članka 3. točke (g) Direktive 2008/48/EZ i stoga Sud treba pojasniti treba li izračun efektivne kamatne stope obuhvaćati troškove za dodatne usluge kao što su usluge koje su u predmetnom slučaju ugovorene između stranaka.

- 17 U tom pogledu, sud koji je uputio zahtjev smatra da formula za određivanje efektivne kamatne stope kredita treba biti maksimalno predviđiva. Slijedom toga, određena plaćanja povezana s kreditom, uključujući plaćanja u vezi s amortizacijom tog kredita, uvijek treba smatrati troškovima ugovora o kreditu. Činjenica da se ugovor o kreditu može sklopiti pod fleksibilnijim ili, suprotno tome, „rigidnim” uvjetima ne smije za potrošača stvoriti nejasnoće u pogledu cijene dodatne fleksibilnosti koja mu se osigurava. Potrošač bi mogao bolje odabrati između kreditnih proizvoda da su troškovi za odgodu ili promjenu plaćanja, koji se duguju i u slučaju neostvarivanja tih prava, sadržani u efektivnoj kamatnoj stopi. U suprotnom, potrošač treba izvršiti složene matematičke izračune, kako bi ocijenio rizik povezan s potrebom odgode svojih plaćanja i rizik povezan s odlukom o povećanju tih plaćanja. Stoga sud pred kojim se vodi postupak smatra da u metodu za izračun efektivne kamatne stope treba uključiti troškove za odgodu plaćanja kao i način amortizacije kredita.
- 18 Kao treće, za vijeće koje donosi odluku značajno je pitanje jesu li navedene dodatne usluge „obvezn[e] s ciljem dobivanja kredita” i proizlazi li „odobranje kredita iz primjene” tih dodatnih usluga. Pri odgovaranju na to pitanje, Sud treba uzeti u obzir da je u ovom postupku nesporno to da je potrošač dobrovoljno zatražio predmetne dodatne usluge prilikom sklapanja ugovora o kreditu. U postupku nije istaknut prigovor da se tužitelja obmanulo u pogledu prirode ugovora koji je sklopio. Također se nije tvrdilo da tuženik ne bi pristao na odobravanje kredita kada se te dodatne usluge ne bi platile. Međutim, valja napomenuti da je te dodatne usluge potrebno platiti već prilikom sklapanja ugovora, iako se one neće nužno iskoristiti. Osim toga, valja uzeti u obzir da su te usluge potpuno povezane s načinom amortizacije kredita, a ne s time da tužitelj prima druge proizvode ili robu, koji nisu u skladu s novčanim iznosom koji mu je već odobren. Sud koji je uputio zahtjev smatra da je također značajna činjenica da se te usluge stavljaju na raspolaganje nakon sklapanja dodatnih pisanih ugovora i da postoje brojni uvjeti za njihovo korištenje.
- 19 Nadalje, valja ocijeniti predviđa li se nacionalnim pravom primjerena sankcija u slučaju nejasnih informacija o efektivnoj kamatnoj stopi u ugovoru o potrošačkom kreditu. U skladu s presudom Home Credit Slovakia (C-42/15, t. 4. izreke), nacionalni pravni propisi, kojima se predviđa ništavost ugovora o potrošačkom kreditu zbog neznatnih nejasnoća u pogledu sadržaja tog ugovora, predstavljaju neproporcionalnu sankciju u smislu članka 23. Direktive 2008/48/EZ. U predmetnom slučaju tumačenjem valja pojasniti treba li povezanost s nejasnim navođenjem kamatne stope u ugovoru o kreditu dovesti do toga da se prekida pravni učinak ugovora i da se potrošač oslobađa obveze plaćanja kamata i troškova.

- 20 Ovo vijeće smatra da vjerovnik može bez poteškoća izbjeći rizik sankcije u obliku gubitka kamata i njegovih cjelokupnih ugovornih prihoda ako postoji jasna formula za određivanje efektivne kamatne stope. Nejasno navođenje troškova istodobno može dovesti u zabludu i stvoriti konkurentsku prednost u odnosu na proizvode drugih sudionika na tržištu. Stoga sud pred kojim se vodi postupak polazi od toga da se zakonom može strože sankcionirati vjerovnikovo pogrešno navođenje efektivne kamatne stope.
- 21 Naposljetku, postavlja se pitanje mogu li odredbe koje se odnose na tužiteljevo plaćanje paketa dodatnih usluga u predmetnom postupku za njega proizvoditi obvezujući učinak. S jedne strane, pritom je riječ o pitanju nacionalnog prava kojim se ograničava najviši iznos kreditnih troškova u prethodno navedenom članku 19. Zakona o potrošačkim kreditima. Međutim, s druge strane, pritom je također riječ o pitanju prava Unije, s obzirom na to da se plaćanje dodatnih usluga može temeljiti na primjeni nepoštenih odredbi u potrošačkim ugovorima.
- 22 S obzirom na zahtjev iz članka 4. stavka 1. Direktive 93/13/EEZ, koji se odnosi na to da se nepoštene odredbe ne smiju odnositi na glavni predmet ugovora, sud pred kojim se vodi postupak ima dvojbe u pogledu toga može li se paket dodatnih usluga, s obzirom na to da je sklopljen zasebno, smatrati „glavnim predmetom” ugovora povezanog s ugovorom o kreditu ili dodatnim uvjetom ugovora o kreditu. U prilog potonjoj mogućnosti govori povezanost između oba ugovora kao i činjenica da troškovi za dodatne usluge nisu uređeni u ugovoru o njihovom pružanju, nego u samom ugovoru o potrošačkom kreditu.
- 23 Sud pred kojim se vodi postupak sklon je pretpostaviti da se, ako se odredbama prava Unije uređuju ugovori o pružanju usluga povezanih s ugovorima o kreditu, te usluge ne trebaju odnositi na način na koji se kredit odobrava ili otplaćuje. Naprotiv, sud koji je uputio zahtjev smatra da se ti propisi primjenjuju na druge usluge, kojima se dopunjuje odobravanje novčanog iznosa, primjerice usluge elektroničkog plaćanja, pristup uslugama informacijskog društva i slične usluge. Pritom se tužiteljevo mišljenje, u skladu s kojim nije riječ o dodatnim uslugama, čini osnovanim. Osim toga, ne smije se zanemariti to da vjerovnici odobravaju kredite s ciljem da si u redovitim razmacima osiguraju predvidivu dobit i to da su odgoda i promjena plana plaćanja povezane s rizicima za vjerovnika. Stoga odobravanje mogućnosti takvih financijskih rasterećenja može biti predmet naknade.
- 24 Sud koji je uputio zahtjev smatra da treba niječno odgovoriti na pitanje treba li u pogledu tih troškova za dodatne usluge uvijek smatrati da se temelje na nepoštenim odredbama. Međutim, to bi značilo da potrošač prilikom plaćanja dodatnih troškova za te usluge treba imati pravo da se njima koristi gotovo automatski.